

Getijden

De nieuwsbrief van wal tot schip, van sluis tot dok

Editie 4, 2019

Manifest

Watererfgoed Vlaanderen neemt een nieuwe start en vertrekt daarbij vanuit een soort manifest.

Onze rol moet namelijk zijn:

-De organisaties in Vlaanderen die bezig zijn met water erfgoed in kaart brengen.

-Een lijst maken van prioritaire projecten die de volle aandacht nodig hebben van het grote publiek en de autoriteiten.

-Een raad van bestuur samenstellen met meer leden van buiten Antwerpen. Vandaag zijn wij te Antwerps getint. Wij hebben ook geen dames in onze raad.

-Met minister Matthias Diependaele overleggen wat onze rol is als schakel tussen autoriteiten en onze leden. Onze visie op lange termijn presenteren.

En nu aan de slag. Beste wensen voor 2020 van voorzitter Jean-Jacques Westerlund en het voltallige bestuur, d.w.z. ondervoorzitter Ludo De Nijs, secretaris Philip Streitz en penningmeester Paul Plomteux en bestuursleden zijn Marcel Schoeters, Justin Gleissner, Dries Verbraeken, Paul Van den Heuvel en Fritz De Waele.

Vrienden van het Scheepvaartmuseum krijgen concessie voor pomphuis Droogdokkeneiland

De Vrienden van het Scheepvaartmuseum hebben van de Stad Antwerpen een concessie gekregen voor het pomphuis van de Droogdokkensite (het gebouw midden op de foto).

De concrete invulling van de site wordt aan hen toevertrouwd en maakt het mogelijk om exposities in te organiseren.

In een heus maritiem museum wordt in deze beleidsperiode door het stadsbestuur nog niet voorzien.

Deze locatie aan het Kattendijkdok en de nieuw aangelegde belvédère tussen stad en haven zal voortaan de thuisbasis vormen van diverse verenigingen rond haven- en maritiem erfgoed, vooral als ook het Havenbelevingscentrum van de Provincie Antwerpen – nu het Havencentrum Lillo- naar het Droogdokkeneiland zou verhuizen.

Belevingscentrum

De site zal ingevuld worden als een maritieme belevings-site die bezoekers dicht bij het water en de haven moet brengen. Op basis van de informatie die WEV links en rechts bij elkaar heeft kunnen sprokkelen, zou ten minste één dok als droogdok behouden blijven waar herstellingen plaats kunnen vinden. De stad voorziet in de ontwikkeling van Droogdokken 1 t.e.m. 6 en het publiek domein dat nabijgelegen is. Voor de meest noordelijke dokken (8-9-10) worden nog meerdere pistes onderzocht.

De mogelijkheid bestaat dat deze permanent nat worden gezet en mogelijk is daar wel plaats voor de 'Oudenaarde' en de 'Westhinder III', die werden overgedragen aan de private stichting 'Maritiem Patrimonium/Patrimoine Maritime (MPM)'.

Om de samenwerking en invulling tussen de stad en de verschillende verenigingen te bevorderen werd inmiddels een coördinator aangesteld. WEV lanceert dan ook een warme oproep aan alle verenigingen om voor dit project alle zeilen bij te zetten. (Foto: Marcel Schoeters)

Gedenkplaat herinnert aan café van moeder Van Mieghem

Tegenover het Red Star Line Museum in de Montevideostraat onthulde Burgemeester Bart De Wever een gedenkplaat op de plaats waar eertijds het café stond van de moeder van Eugène Van Mieghem.

Ook de schilder woonde een tijd in het pand en kon van daaruit de emigranten volgen die hem zouden inspireren. (Foto: Marcel Schoeters)

Weergoden teisterden Water-rAnt

De jongste editie van Water-rAnt aan het Eilandje in Antwerpen werd geteisterd door storm en regen, zodat de stands van o.m. Watererfgoed Vlaanderen, de Vrienden van het Brouwershuis en de Vrienden van het Scheepvaartmuseum om veiligheidsredenen voortijdig afgebroken moesten worden.

Gelukkig konden de scheepsafficionados zich nog vergapen aan de historische schepen die speciaal naar het Eilandje waren afgezakt, met onder meer de Graanzuiger.

De 150ste verjaardag van het Eilandje zoals we dat nu kennen was trouwens één van de thema's van deze editie, samen met de herdenking van Gilbert van Schoonbeke en een kennismaking met het Droogdokkeneiland. (Foto: Marcel Schoeters)

Stevenaak 'Helena' uit 1875 evoceerde de turfvaart tussen Veenendaal en Antwerpen

Nu 2019 overgaat in 2020, is er een einde gekomen aan de herdenking van het 500ste geboortjaar van Gilbert van Schoonbeke. Eén van de hoogtepunten van de viering was de vaartocht van Veenendaal naar Antwerpen aan boord van het historische schip 'Helena' tussen 28 juni en 3 juli. De tocht was een evocatie van de turftransporten die Van Schoonbeke in zijn tijd moest organiseren.

Voor de uitwerking van zijn diverse bouwondernemingen, zoals de afwerking van de Spaanse omwalling, de aanleg van de Stadswaag, de Graanmarkt, de

Vrijdagmarkt, de Nieuwstad (het latere Eilandje) en het Leikwartier, had Van Schoonbeke veel bakstenen nodig. Die betrok hij uit onder zijn leiding gebouwde steenbakkerijen in Hemiksem, a.h.w. boven op de Boomse kleilaag.

Om de ovens te stoken had hij echter turf nodig en die was in de ruime omgeving van Antwerpen moeilijk te vinden. In 1550 slaagde hij er echter in om van Keizer Karel V een octrooi te verwerven voor de exploitatie van turfvenen in het gebied tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe. Daardoor wordt hij algemeen aangezien als de stichter van de gemeente Veenendaal, die zich van meet af aan bij de herdenking van haar stichter heeft aangesloten.

Van Veenendaal naar Antwerpen

Een authentiek schip of replica uit de 16de eeuw was niet meer te vinden, zodat de organisatoren voor de evocatie van de turfvaart terecht moesten bij de 'Helena', uitgebaat door de Nederlandse 'Reederij Oosterschelde', die historische vaartochten organiseert.

Om de turftransporten te herdenken vertrok de 'Helena' op vrijdag 28 juni vanuit Veenendaal naar Antwerpen. De etappes op de route waren Wijk bij Duurstede, Vreeswijk, Schoonhoven, Dordrecht, Willemstad, Bruinisse en Yerseke. Het schip werd op de diverse etappes afgehuurd door een organisatie of bedrijf.

Het traject tussen Yerseke en Antwerpen werden gesponsord door de Antwerpse Scheepvaartvereniging (ASV), de beroepsorganisatie van de maritieme agenten. Op 3 juli kwam het schip aan bij de aanlegsteiger 'Palingplaat', op de linkeroever.

De stevenaak 'Helena'

De stevenaak 'Helena' werd in opdracht van de Arnhemse schipper Wilhelm Georg Fromm in 1875 gebouwd op de werf 'Jonker' gelegen op de Kinderdijk. Het schip veranderde in de loop van zijn bestaan verschillende keren van eigenaar en van naam.

Het was onder de naam 'Antonius Maria' dat het schip in 1952 overvaren werd en zonk. Na de berging moest het hele achterschip worden vervangen. Nog eens omgedoopt tot 'Argus' bleef er in 1978 niet veel meer over van het schip. Tot in 1998 Bart en Kee Vermeer er hun oog op lieten vallen. De restauratie kon beginnen.

Op het nippertje slaagde Bart Vermeer erin om een tekening van het schip uit 1885 van de vernieling te redden. Het zou tot 2003 duren vooraleer de opnieuw tot 'Helena' omgedoopte stevenaak aan een nieuw leven kon beginnen. 'Reederij Oosterschelde' staat sindsdien in voor de commerciële uitbating van het schip. (Foto: Hans Bombeke)

Info:

-Gilbert van Schoonbeke, *Visionair ondernemer in Antwerpens Gouden Eeuw (Pandora)*, onder redactie van Prof. Dr. Em. Hugo Soly, Pandora 2019.

-Een sprookje uit oude tijden ... *Stevenaak Helena*, door Mr P. Blussé van Oud-Alblas, 2011, www.rivierzeilen.nl

Restart wil 'Reddingsboot 3' weer zeewaardig maken

De 'vzw Restart', die ijvert voor een nieuwe rol van Oostende als vracht- en passagiershaven, wil de 'Reddingsboot 3' restaureren. Het vaartuig van het type 'Watson' is 1 van de 3 naoorlogse reddingsboten besteld door de Belgische reddingsdiensten. Er waren 3 schepen actief vanuit respectievelijk Nieuwpoort, Zeebrugge en uiteraard ook Oostende.

De boot is van Engelse makelij en kwam in 1948 in de vaart. Hij werd in 1980 uit de vaart genomen en verhuisde naar het visserijmuseum van Koksijde.

De huidige eigenaar zag de reddingsboot niet graag vertrekken naar het buitenland en daarom was er niet veel overtuigingskracht nodig om haar naar Oostende te laten komen, ondanks interesse uit Nederland en Engeland.

Dankzij de snelle en efficiënte medewerking van de stad en de haven van Oostendse haven krijgt dit belangrijk stuk erfgoed een plaats naast Hangar 1. De bedoeling is om haar daar volledig te restaureren en zeewaardig te maken. De haven zorgt voor de nodige infrastructuur.

Nieuwe toekomst

Om deze grote klus te klaren kijkt Restart richting scholen en vrijwilligers om samen het restauratieteam te vormen. Private investeerders en sponsors zijn uiteraard ook altijd welkom. Om de 'Reddingboot 3' in haar volle glorie te herstellen is heel wat kapitaal nodig. Er komen nog vele acties om fondsen te verzamelen.

Enmaal 'Reddingboot 3' weer zeewaardig is, wil Restart het vaartuig gebruiken voor maritieme activiteiten zoals excursies op zee of op de binnenwateren.

Uiteraard kan de Reddingboot 3 een trotse ambassadeur worden voor Oostende op diverse maritieme activiteiten zoals Oostende voor Anker. (Info: Restart/Foto: Danny Drooghenbroodt)

Fort Napoleon weer open na aanpassingswerken

Ook in Oostende heeft Fort Napoleon op 5 oktober opnieuw de deuren geopend, met een gloednieuwe permanente expo. Van midden april tot eind juni dit jaar voerde de erfgoed-koepel Herita in het fort aanpassingswerken uit.

De toegankelijkheid werd verbeterd en het fort werd beter gewapend tegen vorst en vocht.

Verhalentour

Fort Napoleon was het decor voor honderden jaren geschiedenis: de Fransen wachtten er bang de Engelsen op, de Duitse soldaten gebruikten de ondoordringbare vijfhoek als buffer tegen de geallieerden én in de summer of love kusten vele Oostendenaren er hun eerste liefje. De Stad Oostende laat die eeuwenoude muren nu letterlijk spreken met een nieuwe permanente tentoonstelling.

Bezoekers kunnen de gloednieuwe verhalentour volgen door het fort. In totaal kun je luisteren naar twintig verhalen op twintig locaties in de onderbuik van het fort.

Elk luisterpunt is aangeduid met een felgekleurde lichtprojectie. Onzichtbare audiostralen sturen heel gericht verhalen tot in de oren van de bezoeker. Je hoort het gefluister tot op exact één meter afstand van de muur. (Foto: Herita)

De Vrienden van het Scheepvaartmuseum bezochten de Scheldebron in Gouy

Een delegatie van Antwerpse Schelde-lovers had er een twee dagen durende boottocht van Antwerpen naar Valenciennes (Noord-Frankrijk) voor over om daar in het nabijgelegen Gouy-Le-Câtelet de bron van de Schelde te bezoeken.

En eigenlijk waren de Sinjoren daar een beetje op eigen bodem want de helft van de bron werd in 2008 door het Havenbedrijf van Antwerpen verworven dat daarmee de helft van de zitjes kreeg in de raad van bestuur van de Association Franco-Belge de la Source de l'Escaut, een binationale vereniging die instaat voor de restauratie en het onderhoud van de Scheldebron. Een beetje overdreven gesteld, mag men zeggen dat de Antwerpenaars in Gouy een beetje thuiskwamen.

ESPA

De eerste Belgische mede-eigenaar van de bron was de maritieme journalistenvereniging ESPA die het al in 1984 met de toenmalige burgemeester van Gouy op een akkoordje gooide om de Scheldebron te promoten, de leuze indachtig: "Antwerpen dankt de Schelde aan God en al de rest aan de Schelde".

Maar omdat grond- en waterbeheer niet bepaald journalistieke opdrachten zijn, droeg de vereniging in 2008 haar eigendomsrecht over aan het Havenbedrijf Antwerpen.

Oude banden

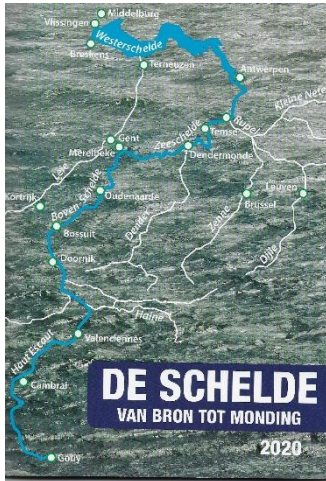
Overigens bestaat er al veel langer een band tussen Antwerpen en het in Picardië gelegen Gouy, dat zwaar geleden had tijdens de Eerste Wereldoorlog. In 1919 schonk de stad Antwerpen een bedrag van 200.000 frank (thans bijna 5.000 euro) voor herstel van oorlogsschade. In het gemeentehuis van Gouy herinnert een plakkaat nog altijd aan die geste. We vonden in het stadje eveneens een Rue d'Anvers.

En voor de voltallige Antwerpse delegatie schonk burgemeester Moïse Denizon op de "mairie" (gemeentehuis) een erewijn uit. De groep was vergezeld door ere-schepen Marc Van Peel, thans ambassadeur van de haven van Antwerpen.

Rond de bron van de Schelde zelf werd een nis opgetrokken, als wilde men

zeker zijn dat het water wel degelijk richting Antwerpen zou vloeien en niet een andere richting zou inslaan. Op een muur werd een in koper gegraveerde plaat aangebracht Revivat Scaldis, een ode aan de Schelde. (Tekst en foto: Justin Gleissner)

ESPA-Scheldebrochure vernieuwd en uitgebreid

De bovengenoemde vereniging ESPA heeft een nieuwe versie gemaakt van de brochure 'De Schelde van bron tot monding'. In de vorige versie werd de loop van de rivier gevolgd tot in Antwerpen.

De brochure toont de belangrijkste bezienswaardigheden langs de 355 km lange rivier vanaf de bron in Gouy tot aan de monding in Vlissingen. Voor de teksten tekenden ook deze keer Freddy Michiels, Fons Schrijvers en Staf De Lie.

De brochure kan gratis worden afgehaald aan de balie van het Havenhuis, Zaha Hadidplein 1, 2030 Antwerpen, in het Havenpaviljoen aan het MAS en bij alle toeristische diensten langs de Schelde in Vlaanderen en Zeeland.

Wie een exemplaar gratis thuisgestuurd wil krijgen, kan een mailtje sturen naar: freddy.michiels@skynet.be.

Uitnodiging Open Scheepvaartdagen Antwerpen 2020

Wat ooit begon als een soort braderij op het eilandje in Antwerpen, is heden uitgegroeid tot een volwaardig event dat jaarlijks 5.000 bezoekers trekt, zowel uit binnen – als buitenland.

Iedereen uit de binnenvaart kan er terecht voor o.a. meer informatie over onderhoud, technologie, scheepsreparatie, nieuwbouw, inrichting, de nieuwe regelgeving, opleiding, werkgelegenheid en zoveel meer. Een unieke gelegenheid om te netwerken en nieuwe contacten te leggen.

De Open Scheepvaartdagen vinden plaats in één van de iconische oude havendepots, gelegen naast de Schelde, op 700m van het oude stadscentrum en centraal in de hippe buurt 'Het Eilandje'. Dit gebouw maakt onlosmakelijk deel uit van de rijke maritieme geschiedenis van dit oude havengebied en is dan ook dé unieke locatie voor de Open Scheepvaartdagen.

Varend Erfgoed

Een aantal verenigingen die zich inzetten voor het **Varend Erfgoed** in Vlaanderen hebben samen een beursstand op de Open Scheepvaartdagen. Het wordt wederom een fijne samenwerking tussen Ruimschoots, Rijn & Binnenvaartmuseum, Historisch Vaartuig (VVBHV), Tolerant, Water-rAnt, Scheepsmodelbouw Antwerpen en Watererfgoed Vlaanderen.

De stand van **Varend Erfgoed** is dé ontmoetingsplaats voor alle mensen die het nautisch erfgoed een warm hart toedragen. In deze expositieruimte tref je video's, foto's, brochures en andere waardevolle stukken aan die de ideale aanleiding zullen zijn voor een persoonlijk gesprek met gelijkgezinden.

De Open Scheepvaartdagen hebben plaats in Hangar 29 van de Waagnatie in Antwerpen op 20-21-22 maart 2020, telkens van 14:00 uur tot 20:00 uur. De toegang tot de beurs is gratis. (Foto: Marcel Schoeters)

Schafttijd: getuigenissen aan de haven

Amsab-ISG (Instituut voor Sociale Geschiedenis) organiseert op 20 januari 2020 in het MAS in Antwerpen een eerste workshop rond schafttijd aan de dokken. De bedoeling is om getuigenissen en fotomateriaal rond 'het schof' bij havenarbeiders te verzamelen.

Het uitgangspunt daarbij is dat een brooddoos heel wat prijsgeeft over de samenleving waarin we leven. Niet alleen wát we eten tijdens de noen, maar ook de manier hoe we onze lunchpauze invullen, vertelt heel wat over de maatschappij en hoe die verandert (sociale verschuivingen, de balans werk/privé, de wereld die binnenwaait, enz.).

Het recht op schafttijd was eind 19e eeuw de allerbelangrijkste eis van de Antwerpse Diamantbewerkerbond. Nog voor de achturige werkdag stredden arbeiders voor het recht op een deftig moment om te eten – toen waren werkdagen van 12 uur geen uitzondering.

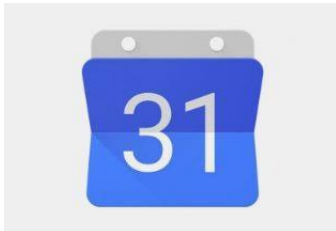
Nu, anderhalve eeuw later, gaat Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis op zoek naar hoe die 'schafttijd' ondertussen is ingevuld. Hoewel praktisch elke job in een pauze voorziet om te eten, is hier nog bijzonder weinig onderzoek naar gebeurd.

Om antwoorden te vinden op de vragen, zoekt Amsab-ISG werknemers uit alle beroepssectoren die hierover willen getuigen. Wie geïnteresseerd is kan inschrijven op: <https://historiesvzw.be/expeditie-schafttijd/>
Of je kan ook gewoon even langskomen of mailen om een afspraak te maken om te getuige. Geef in dat geval een seintje aan martine.vermandere@amsab.be

Amsab verwerkt deze getuigenissen in een toonmoment, mogelijk een tentoonstelling en/of een publicatie, maar staan ook open voor andere suggesties.

Afspraak op maandag 20 januari 2020 van 14 u tot 16 u
MAS, Hanzestedenplaats 1, 2000 Antwerpen

Agenda (met dank aan Ruimschoots)

18 t/m 26 januari: BOOT Düsseldorf.
Watersportbeurs in Messe Düsseldorf, D-40474
Düsseldorf, Am Staud (Stockumer Höfe).
Zie: www.boot.com

5 t/m 9 februari: Belgian Boat Show, Flanders Expo,
Maaltekouter, Gent.
Zie: www.belgianboatshow.be

11 t/m 15 maart: 'HISWA Amsterdam Boat Show',
RAI, Europaplein, Amsterdam.
Zie: www.hiswarai.nl

20-21-22 maart: Open Scheepvaartdagen,
Waagnatie, Antwerpen (zie elders in deze
'Getijden' en op: www.osd-antwerpen.be

28 maart: Boekenverkoop aan boord van
Museumschip 'Tordino', keersluis, 8730 Beernem.
Zie: www.museumschip.be